

Διδάγματα από την Επανάσταση του 1821. Αξίες για μια Δημιουργική Κύπρο

Σταύρος Α. Ζένιος, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Δήμος Αγ. Δομετίου, 25 Μαρτίου 2012.
Υλικό για την ομιλία από το βιβλίο Δημιουργική Κύπρος. Πολιτική μεταρρύθμιση για την Κύπρο του 21ου αιώνα, Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ (υπό εκτύπωση) και σε ηλεκτρονική μορφή www.fbrh.net/zenios.

*Σαν τις σκουριές των πανάρχαιων μεταλλείων
που επανερχόμαστε τεχνικότεροι
και τις εκμεταλλευόμαστε ζανά.*

Έτσι βλέπει την Ιστορία ο μεγάλος πρόσφυγας συνδημότης σας της οδού Σαλαμίνας, Κώστας Μόντης.

Οι ήρωες του 1821 πέθαναν για την μεγάλη Αλήθεια του Ευρωπαϊκού διαφωτισμού: την Ελευθερία.
Πως να επανέλθουμε τεχνικότεροι σε αυτό;

Τι καινούργιο να πούμε για τον πατριωτισμό των γυναικών στο Σούλι:

«Οι περισσότερες απ' αυτές μητέρες, με τα παιδιά τους, άλλες στο βυζί ή στην αγκαλιά, άλλες τα κρατούν από το χέρι. Η κάθε μια παίρνει το δικό της, το φιλά για τελευταία φορά και το έσπρωξε γυρνώντας το κεφάλι στον διπλανό γκρεμό. Όταν δεν είχαν πια παιδιά να γκρεμίσουν, πιάστηκαν από τα χέρια και άρχισαν ένα χορό, γύρω-γύρω, στην άκρη του γκρεμού. Και η πρώτη απ' αυτές, αφού χόρεψε μια βόλτα φτάνει στην άκρη, ρίχνεται και κυλιέται από βράχο σε βράχο ως κάτω στο φοβερό βάραθρο.... Ο χορός συνεχίζει να γυρνάει! Και σε κάθε βόλτα μια χορεύτρια αποκόβεται με τον ίδιο τρόπο. Ως την εξηκοστή.»

Τι καινούργιο μπορούμε εμείς-σήμερα να προσθέσουμε στον πατριωτισμό της Σουλιώτισσας μάνας;

Τι καινούργιο να πούμε για το αίσθημα ευθύνης του αρχιεπισκόπου Κυπριανού, ο οποίος αρνείται να δραπετεύσει όπως τον προέτρεπε ο γιος του Τουρκοκύπριου Κκιόρογλου. Στέλνει τον νεαρό πίσω στον πατέρα του:

*Να πάεις γιε μου να του πεις να κάμει την δουλιάν του
τζαι πως την καλοσύνην του
τζΐαι την καλήν καρκιάν του
ακόμα τζΐαι κρεμάμενος εννά την αθυμούμαι!*

Τι καινούργιο μπορούμε εμείς-σήμερα να προσθέσουμε στο αίσθημα ευθύνης του ηγέτη προς τον λαό του;

Τι καινούργιο να πούμε για την Δύναμη της Ελπίδας 7000 Ελεύθερων Πολιορκημένων, να αποτολμήσουν μια ηρωική έξοδο μέσα από τις γραμμές 35000 Οθωμανών που τους απέκλειαν από ξηρά και θάλασσα στο Μεσολόγγι; Για να αναπνεύσουν, 1300 μόνο από τις 7000, λίγο ελεύθερο αέρα, ξημερώματα της Κυριακής των Βαΐων.

«Η πατρίς καταστρέφεται, ο αγών ματαιούται, η ελευθερία εκπνέει» παρατήρησε για την πτώση του Μεσολογγίου ο μεγάλος Έλληνας λόγιος Γεώργιος Γεννάδιος. Ωστόσο, η Ελπίδα επέζησε. Τι καινούργιο να προσθέσουμε εμείς-σήμερα στη Δύναμη της Ελπίδας των ελεύθερων πολιορκημένων;

Πολλά έχουμε να προσθέσουμε!

Αν θέλουμε «με έργα και όχι με λόγια» να τιμούμε τους ήρωες μας, πρέπει να δώσουμε εμείς-σήμερα νόημα στις αξίες του Πατριωτισμού, της Υευθυνότητας, στη Δύναμη της Ελπίδας.

Οι υπόδουλοι Έλληνες θυσιάστηκαν για την Αλήθεια και την Ελευθερία του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Το 1955-59 οι γονείς μας θυσιάστηκαν για την Αλήθεια και την Ελευθερία της μεταπολεμικής περιόδου.

Χάριν στις θυσίες τους εμείς-σήμερα ανήκουμε στη γενιά των ελεύθερων. Για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία αυτού του νησιού, είμαστε ελεύθεροι από τα δεσμά του κυβερνήτη ή του πασά ή της ρήγαινας.

Αλλά ενώ οι πολιτικές αλυσίδες έσπασαν με την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας, τα πνευματικά δεσμά διατηρούνται ακόμη ισχυρά.

Αιώνες δουλείας και αποικιοκρατίας μας κληροδότησαν οικονομική και κοινωνική υστέρηση, ελλείμματα στη δημόσια ζωή, αδυναμία αντιμετώπισης των προβλημάτων ενός ανεξάρτητου κράτους. Ας μην ξεχνάμε ότι την περίοδο της αναγέννησης η Κύπρος ήταν παιγνίδι των λουιζινιανών, των μαμελούκων και των βενετσιάνων. Το διαφωτισμό τον περάσαμε στο σκοτάδι της τουρκοκρατίας. Η βιομηχανική επανάσταση μας βρήκε κλεισμένους στις αποθήκες της αποικιοκρατίας.

Σήμερα είμαστε ελεύθεροι! Και τι βλέπουμε;

Βλέπουμε αναχρονιστικές νοοτροπίες να πεθαίνουν ένα αργό θάνατο. Η προσαρμογή σε συνθήκες ελευθερίας παίρνει χρόνο.

Το δέντρο της δημοκρατίας πρέπει να ποτίζεται από καιρού εις καιρό με τους χυμούς της επανάστασης. Σε εμάς-σήμερα έπεσε το κάλεσμα να ποτίσουμε το δέντρο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Και πρέπει να αποφασίσουμε:

Θα συνεχίσουμε στον ίδιο βαρύ βηματισμό που μας κληροδότησαν κατακτητές, αποικιοκράτες και εισβολείς; Ή θα ακολουθήσουμε μια νέα πορεία;

Φθάσαμε σε ένα μεταίχμιο και πρέπει να αποφασίσουμε.

Να σπάσουμε τα πνευματικά δεσμά που μας καθλώνουν σε αναχρονιστικές νοοτροπίες. Που ρίχνουν το φταίξιμο για τα προβλήματα μας στην ιστορία και στις επιβουλές ξένων. Να ορθώσουμε το ηθικό ανάστημα ενός λαού υπερήφανου και ελεύθερου. Με σύγχρονες αντιλήψεις για πατριωτισμό και υπευθυνότητα. Με ένα ισχυρό αίσθημα ταυτότητας, με αυτοπεποίθηση.

Είμαστε στο μεταίχμιο για να οικοδομήσουμε μια νέα, σύγχρονη, Δημιουργική Κύπρο. Την Κύπρο του 21^{ου} αιώνα!

Που έχει την τόλμη να σκέφτεται ριζοσπαστικά, τη δύναμη να ανανεώνεται, την αποφασιστικότητα να δημιουργεί το διαφορετικό.

Εμείς-σήμερα καλούμαστε να αγωνιστούμε για την Αλήθεια και την Ελευθερία της Ενωμένης Ευρώπης.

Για να χαράξουμε μια νέα πορεία χρειάζεται να δώσουμε καινούργιο νόημα στις αξίες των προγόνων μας. Η Ιστορία δεν αναμένει να ριζούμε τα παιδιά μας από τα βράχια, να τολμήσουμε ηρωική έξοδο, να ανέβουμε το ικρίωμα.

Τι αναμένει η Ιστορία από εμάς;

Σήμερα κινδυνεύει η ίδια η επιβίωσή μας. Τα γεγονότα του τελευταίου χρόνου στην πολιτική και την οικονομία, τα συνεχιζόμενα αδιέξοδα στο εθνικό θέμα, μας αναγκάζουν να ξαναδούμε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το πολιτικο-διοικητικό σύστημα της χώρας μας. Χρειάζονται βαθιές τομές και γενναίες μεταρρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό της κρατικής διοίκησης, ανανέωση του πολιτικού συστήματος, επαναπροσδιορισμό μιας δυναμικής οικονομίας.

Χρειαζόμαστε αποσαφήνιση θέσεων στο εθνικό θέμα.

Χρειαζόμαστε αλλαγή στην γενικότερη νοοτροπία που διαπερνά το δημόσιο βίο.

Αν πιστέψουμε πολλοί και πολύ στο όραμα για μια δημιουργική Κύπρο, και δουλέψουμε μεθοδικά και με αποφασιστικότητα, θα περάσουμε σε μια νέα κατάσταση πραγμάτων με προοπτική.

Μπορούμε να μιλήσουμε για πολιτικές και προγράμματα, που να δημιουργούν δουλειές για τους νέους μας, να διασφαλίζουν τα κοιτάσματα φυσικού αερίου, να προστατεύουν το περιβάλλον για εμάς και τα παιδιά μας.

Μπορούμε να μιλήσουμε για μια ευρωπαϊκή προοπτική, που να μας βγάλει από τα αδιέξοδα στο εθνικό θέμα. Να υψώσει τα ευρωπαϊκά ιδεώδη ως ασπίδα προστασίας όλων των κοινοτήτων του νησιού απέναντι στην «επεκτατική πολιτική θάλασσας» της Τουρκίας.

Τίποτα όμως από όλα αυτά δεν έχει σημασία αν δεν στηρίζεται σε αξίες.

Η ανοικοδόμηση της δημιουργικής Κύπρου αρχίζει με αξίες. Γι' αυτές πρέπει να συζητήσουμε. Γι' αυτό μας προκαλούν οι ήρωες των εθνικών επετείων.

Πατριωτισμός—Υπευθυνότητα--Δύναμη της Ελπίδας. Πάνω σε αυτές τις αξίες θα στηριχθεί ο δικός μας αγώνα για Αλήθεια και Ελευθερία.

Ας διερωτηθούμε λοιπόν τι σημαίνει ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ, τι εστί ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑ.

Η αγάπη για την πατρίδα εξαρτάται από την εκτίμηση που της έχουμε. Και πατρίδα είμαστε εμείς. Επομένως, η αγάπη για την πατρίδα εξαρτάται από την αυτοεκτίμηση που έχουμε για την κοινωνία μας, τα επιτεύγματά της, τις προοπτικές της.

Διαφορετικά εκφράζεται ο πατριωτισμός ενός λαού υπόδουλου. Και διαφορετικά όταν πιστέψουμε ότι το μέλλον μας ανήκει.

Στον πόλεμο πατριωτισμός σημαίνει αυτοθυσία.

Σήμερα όμως; Η συνεχής επίκληση ηρώων αποκαλύπτει μια τάση αποφυγής των δικών μας υποχρεώσεων. «Με έργα και όχι με λόγια» να τιμούμε τους ήρωες μας.

Σε πρωτοχρονιάτικο μήνυμα το 1896 ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης διερωτάται «Τις ημώνθη περί πάτρης;» Και απαντά «Άμυνα περί πάτρης θα ήτο η ευσυνείδητος λειτουργία των θεσμών, η χρηστή διοίκησης, η πρόληψις της χρεωκοπίας».

Βλέποντας σήμερα την πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας μας οφείλουμε να διερωτηθούμε «Τις ημώνθη περί πάτρης;»

Άμυνα περί πάτρης είναι να αναδείξουμε το Κοινοβούλιο μας ως το μέρος όπου τα εθνικά θέματα λύνονται χάριν του κοινού καλού. Όχι προς όφελος κομματικών τακτικισμών, ιδεολογικών δογματισμών ή δειλία μπροστά στο πολιτικό κόστος.

Άμυνα περί πάτρης είναι ο σεβασμός των θεσμών προς τον πολίτη, και του πολίτη προς τους θεσμούς.

Πατριωτισμός είναι να θυσιάζω τον ελεύθερο μου χρόνο, όχι τις υποχρεώσεις μου. Ο φοιτητής που ζητά ακύρωση μαθημάτων για να διαδηλώσει κατά του ψευδοκράτους εκδηλώνει φυγοπονία. Πατριωτισμός θα ήταν να αναλάβει τις ευθύνες του, να αναπληρώσει με διάβασμα τη χαμένη διάλεξη.

Ο δάσκαλος που διαμαρτύρεται για τα οικονομικά μέτρα απέχοντας από την γιορτή της Ανεξαρτησίας δε δείχνει πατριωτισμό --αποκαλύπτει ανεύθυνο εγωκεντρισμό.

Πως θα εξηγήσουμε την συμπεριφορά μας στο Γεώργιο Γεννάδιο, ο οποίος αφού άδειασε το πενιχρό του βαλάντιο στον έρανο για τους Μεσολογγίτες αναφώνησε: *“Αλλ’ όχι! Η συνεισφορά αυτή είναι ουτιδανή! Οβολόν άλλον δεν έχω να δώσω, αλλ’ έχω εμαντόν και τον πωλώ! Τις θέλει διδάσκαλον επί τέσσερα έτη δια τα παιδιά του;”* Για τέσσερα χρόνια ο Γεννάδιος δίδασκε δωρεάν.

Πατριωτισμός είναι το αίσθημα ευθύνης των ηγετών μας μπροστά στην εμπιστοσύνη με την οποία τους περιβάλλει ο λαός όταν τους αναθέτει την αρχηγία κράτους και κυβέρνησης.

Αλλά πως αντιλαμβανόμαστε σήμερα το αίσθημα ευθύνης; Τι σημαίνει υπευθυνότητα;

Υπεύθυνοι είναι οι ελεύθεροι.

Εμείς για πρώτη φορά είμαστε ελεύθεροι. Έχουμε ακόμη ελλείμματα υπευθυνότητας.

Τον 21^ο αιώνα χαρακτηρίζει ένα δυναμικό περιβάλλον σύνθετων αλληλεξαρτήσεων, αβεβαιότητας και ψηλού κινδύνου. Και όταν υπάρχουν αλληλεξαρτήσεις, αδυναμία κάπου είναι αδυναμία παντού. Αδυναμία κάποιου είναι αδυναμία όλων.

Έτσι ακριβώς την πάθαμε στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί. Παρασυρθήκαμε από ένα συνδυασμό πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών θεμάτων τον οποίο το πολιτικο-διοικητικό σύστημα της χώρας δε μπορούσε να διαχειριστεί. Παρακολουθούμε τον αργό θάνατο ξεπερασμένων νοοτροπιών. Συμπαρέσυραν όμως και 13 συμπατριώτες μας. Κατέστρεψαν ένα από τα μεγαλύτερα έργα στην ιστορία της Δημοκρατίας. Κατέστρεψαν τη ναυτική βάση της Εθνικής Φρουράς.

Πως λοιπόν συμπεριφέρομαι υπεύθυνα;

Υπευθυνότητα είναι: η αναγνώριση της κοινής μας μοίρας. Οι πράξεις και οι παραλείψεις μου επηρεάζουν πολλούς άλλους με απρόβλεπτους τρόπους. Είμαι υπεύθυνος απέναντι σας, αλλά και εσείς απέναντί μου.

Υπευθυνότητα είναι: να βλέπουμε την κάθε μας ενέργεια ως ένα σημαντικό καθήκον. Το οποίο απαιτεί από εμάς τα ψηλότερα επαγγελματικά πρότυπα. Δεν αρκούμαστε στα ελάχιστα απαραίτητα.

Δεν είμαι όμως υπεύθυνος μόνο για τα καθήκοντα που μου έχουν αναταθεί. Με αίσθημα ευθύνης αντιμετωπίζω την κάθε ευκαιρία ως καθήκον. Και όσο πιο πολλές οι ευκαιρίες τόσο μεγαλύτερη η ευθύνη.

Είμαι υπεύθυνος για το αποτέλεσμα όχι μόνο των δικών μου πράξεων και παραλείψεων, αλλά και των συνεργατών μου. Μπροστά στο αποδυναμωμένο «εγώ», το «εμείς» είναι τόσο ισχυρό όσο και ο πιο αδύναμος κρίκος.

Η ευθύνη όμως δε μετακυλιέται σε ένα απρόσωπο σύνολο όπου όλοι φταίμε και τελικά δεν φταίει κανείς. Δεν είναι «μαζί που τα φάγαμε». Δεν φορτώνω τις ευθύνες μου στους πολίτες, στη διεθνή οικονομική κρίση, στα ξένα συμφέροντα.

Την πιο όμορφη έννοια της υπευθυνότητας την πήρα από τα παιδιά μου Ντένης και Ευγενία, από την παιδική ταινία *Βασίλειο των ζώων*:

*Κάποιοι λένε φάε, αλλιώς θα φαγωθείς
Άλλοι λένε ζήσε και άσε να ζήσουν
Όμως όλοι συμφωνούν όταν μπαίνουν στην ομάδα:
Ποτέ μην παίρνεις πιο πολλά από όσα δίνεις.*

Αυτό είναι υπευθυνότητα:

Να προσφέρουμε περισσότερα από όσα παίρνουμε·

Να μην αναμένουμε κάτι χωρίς να προσφέρουμε τίποτα!!!

Η χώρα μας περνά μια βαθιά πολιτική και οικονομική κρίση. Οι προκλήσεις είναι μεγάλες. Τα προβλήματα φαίνονται ανυπέρβλητα. Και το άλτο εθνικό θέμα καθλώνει πολλούς στην απογοήτευση και την απάθεια. Έχουν όμως αφυπνιστεί ισχυρά κοινωνικά ρεύματα. Ως λαός έχουμε τεράστια αποθέματα ψυχικής δύναμης, και ψηλά επίπεδα μόρφωσης, για να σχεδιάσουμε μια νέα πορεία! Να βρούμε θάρρος για να τολμήσουμε! Να επινοήσουμε τρόπους για να επιτύχουμε.

Ωστόσο μετά από μισό αιώνα επώδυνης πορείας της Κυπριακής Δημοκρατίας, και με το εθνικό πρόβλημα να παραμένει ακόμη άλτο, εγείρεται το αμείλικτο ερώτημα:

Υπάρχει ελπίδα;

Υπάρχει ελπίδα να ζήσουν οι νέοι μας σε μια ενιαία Κύπρο;

Μπορούν οι πρόσφυγες μας να ελπίζουν σε επιστροφή;

Στην Κύπρο είμαστε όλοι πρόσφυγες. Όσοι είναι στη γενιά του πατέρα μου, έφυγαν από τα σπίτια που έχτισαν, όπου άκουσαν το πρώτο κλάμα των παιδιών τους. Όσοι είναι στη δική μου γενιά διώχθηκαν από το σπίτι που μεγάλωσαν, το σχολείο όπου ζήσανε την πρώτη τους αγάπη, το μέρος όπου πρωτοφιλήθηκαν με τον σύντροφο της ζωής τους. Οι πιο νέοι κληρονόμησαν τον πόνο των παππούδων τους –όπως ο πόνος του προπάππου μου, του Παναγιώτη του Πρόσφυγα από το Ικόνιο της Μικράς Ασίας, πέρασε στη δική μου γενιά μέσα από τις ιστορίες της μάνας μου.

Νιώθουμε τον πόνο των προσφύγων. Όμως η συμπάθεια δεν αποτελεί λύση σε κανένα πραγματικό πρόβλημα. Ούτε η ενασχόληση με τον πόνο προσφέρει καθοδήγηση.

Πρέπει να μετατρέψουμε τον πόνο σε θέληση για ένα καλύτερο αύριο. Να αντλήσουμε διδάγματα από το παρελθόν. Να αναλογισθούμε για τις προκλήσεις του παρόντος. Να αναλύσουμε τις προοπτικές. Και να χαράξουμε τη μελλοντική μας πορεία, με λογισμό και μ' όνειρο!

Δεν ξεχνούμε τις κατεχόμενες πόλεις και χωριά μας, καταδικάζουμε την παραβίαση της διεθνούς έννομης τάξης από το πολιτικό σχήμα στην κατεχόμενη Κύπρο, υπενθυμίζουμε συνεχώς στη διεθνή κοινότητα ότι η Τουρκία –ένα μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας και υποψήφια για ένταξη στην ΕΕ–

χρησιμοποιεί τη Δύναμη των Όπλων για να λύνει διαφορές με τους γείτονές της.

Δεν πιστεύω όμως στα έντονα ρητορικά σχήματα που αναμοχλεύουν τα λάθη και τα πάθη.

Πιστεύω στον νηφάλιο λόγο! Που χαράσσει με σύνεση αλλά και τόλμη πορεία πλεύσης. Πιστεύω στην υπομονή και στην επιμονή. Πιστεύω ότι η τύχη ευνοεί τους τολμηρούς όταν συνοδεύεται από αποφασιστικότητα και μεθοδική δουλειά.

Πιστεύω ότι είναι η Δύναμη της Ελπίδας που θα μας σώσει από τη δύναμη των όπλων. Πρέπει να συνεχίσουμε να ελπίζουμε.

Οφείλουμε και εμείς-σήμερα –όπως ο Ρήγας Φεραίος και ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας-- να πιστέψουμε στη δύναμη των ιδεών. Να εγκαταλείψουμε ιδεολογικές αγκυλώσεις και αναχρονιστικές νοοτροπίες. Να αγωνιζόμαστε για τις μεγάλες ιδέες της εποχής, όχι για πρόσκαιρα συμφέροντα.

Ο Κολοκοτρώνης και η Μπουμπουλίνα και ο Καραϊσκάκης όρθωσαν το ανάστημα τους στον αγώνα για την Αλήθεια και την Ελευθερία του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού.

Εμείς-σήμερα καλούμαστε να ορθώσουμε ηθικό ανάστημα μπροστά στους Ευρωπαίους ηγέτες, να μιλήσουμε στα κοινοβούλια των λαών της Ευρώπης!

Και να πείσουμε ότι: σε αυτό το νησί ένας υπερήφανος λαός αγωνίζεται για τα ευρωπαϊκά ιδεώδη. Οτι αγωνιζόμαστε για την Αλήθεια και την Ελευθερία των ιδεωδών της Ευρωπαϊκής Ένωσης! Και όχι για να λύσουμε τεχνικά προβλήματα σταθμισμένης ψήφου και αριθμού εποίκων.

Αγωνιζόμαστε με όπλα μας, μια σύγχρονη έννοια πατριωτισμού, ένα υψηλό αίσθημα ευθύνης, τη δύναμη της ελπίδας.

Γιατί απευθύνομαι στους πρόσφυγες, διερωτώμενος αν υπάρχει ελπίδα;

Διότι οι πρόσφυγες είναι ζωντανό παράδειγμα της ακαταμάχητης δύναμης της ελπίδας. Έχασαν πολλά, υπέφεραν και πόνεσαν, έκλαψαν και οργίστηκαν. Αλλά βρήκαν τη δύναμη να ξανακτίσουν σπίτια, να ξαναφυτέψουν κήπους, να σπουδάσουν παιδιά, να παντρέψουν εγγόνια.

Μόνο όσοι υπέφεραν πολλά ανακαλύπτουν τις τεράστιες δυνάμεις που κρύβουμε μέσα μας. Φτάνει να μην αφήσουμε τη φλόγα της Ελπίδας να σβήσει από τις καταιγίδες της ζωής.

Ο προπάππος μου ο Παναγιώτης ξεκίνησε απένταρος από ένα φτωχό χωριό της Πάφου. Μπάρκαρε μόνος για την Μικρά Ασία, εργάστηκε σκληρά, έφτιαξε μια μικρή περιουσία, έκτισε ένα όμορφο σπίτι στο Ικόνιο, δημιούργησε μια ευτυχισμένη οικογένεια. Για να τα χάσει όλα και να γυρίσει πίσω στα τριάντα του, όσο φτωχός ξεκίνησε στα δέκα του.

Αλλά δεν τα παράτησε. Τα παιδιά του έγιναν εύποροι γεωργοί. Τα εγγόνια του σπούδασαν, έγιναν μηχανικοί, γιατροί, δασκάλες και καθηγήτριες. Τα δισεγγόνά του χτίζουν το Πανεπιστήμιο της χώρας, είχαν την τιμή να πρυτανεύουν σε ένα πανεπιστήμιο που δεν υπήρχε καν όταν ο μικρός Παναγιώτης έφυγε από την Κύπρο.

Ο Παναγιώτης ο Πρόσφυγας δεν ήξερε τι σημαίνει πανεπιστήμιο. Ούτε τι σημαίνει γυμνάσιο ήξερε.

Μακάρι να ήταν πλούσιο το χωριό του, να μη χρειαζόταν να ξενιτευτεί. Μακάρι να μη τα έχανε όλα από την αφροσύνη του έθνους. Μακάρι να είχαμε όλοι μας μια εύκολη και άνετη ζωή. Αλλά δεν έχουμε.

Αυτό που κάνει όλη τη διαφορά στη ζωή μας, αν η ζωή μας καταδαπανάται μέσα από τις κακουχίες ή αν είναι ζωή ωφέλιμη και δημιουργική, είναι η Δύναμη της Ελπίδας.

Η Δύναμη της Ελπίδας είναι που σήκωσε τη σημαία της επανάστασης στο μοναστήρι της Αγίας Λαύρας την άνοιξη του 1821. Είναι η δύναμη της ελπίδας των λαών της Ευρώπης που γκρέμισε το τείχος του Βερολίνου το 1989. Είναι οι ελπίδες των μαύρων της Νοτίου Αφρικής που ανέτρεψαν το ρατσιστικό καθεστώς. Η ελπίδα των Ιρλανδών ένωσε την χώρα τους και τον λαό της. Οι ελπίδες των λαών της Τυνησίας και της Αιγύπτου είναι που έφεραν την αραβική Άνοιξη.

Είναι η Δύναμη της Ελπίδας των μαθητών και μαθητριών των σχολείων του Ριζοκαρπάσου, που τα κρατεί ριζωμένα, ως φάρο ευρωπαϊκών ιδεωδών και ελληνικού πνεύματος, στο πιο ακραίο σημείο της Ευρώπης, στο μεταίχμιο του ευρωπαϊκού με τον αραβικό κόσμο, στο σημείο που ο χριστιανισμός συναντά τον μουσουλμανισμό.

Γι' αυτούς του μαθητές και μαθήτριες λες και έγραψε ο Μόντης:

*Χρόνια, σκλαβικιές ατέλειωτες
τον πάτσον τζιαι τον κλώτσον τους.
Εμείς τζαμαί:
Ελιές τζιαι τερατσιές
πάνω στον ρότσον τους!*

Τα παιδιά του Ριζοκαρπάσου μας δείχνουν τη δύναμη της ελπίδας.

Το οφείλουμε στα δικά μας παιδιά να συνεχίσουμε να ελπίζουμε. Να ελπίζουμε αλλά και να πιστεύουμε ότι, αν το θελήσουμε πολλοί και πολύ στο χέρι μας είναι να οικοδομήσουμε μια νέα, σύγχρονη, δημιουργική Κύπρο.

Στο χέρι μας είναι να κατακτήσουμε τις αξίες της Αλήθειας και της Ελευθερίας.

Για να φθάσουμε σε μια ενιαία Κύπρο.

Έχω πει πολλά καινούργια για τις αξίες της επανάστασης του 1821. Καταλήγω όμως ακριβώς εκεί όπου ξεκίνησαν οι Σουλιώτισσες και οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι και ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός:

Οτι η τύχη μας είναι στα χέρια μας.

Και η τύχη ευνοεί τους τολμηρούς.

Αυτό φίλες και φίλοι είναι το μήνυμά μου! Ευχαριστώ που με καλέσατε--ευχαριστώ που με ακούσατε.